

Bengt Ohlsson

Zussen

Vertaald door Geri de Boer

SIGNATUUR

2011

Marjories zus verdween op een vrijdag begin mei. 's Avonds ging de politie naar al haar klasgenoten om informatie te verzamelen. Twee jongens hadden haar aan de andere kant van het meer gezien. Dat was om een uur of drie 's middags, toen de school al dicht was. Ze had daar stilletjes naar het water zitten kijken, en toen was ze opgestaan en de berg opgeklauterd. Ze had haar gele regenjas aan. Die was zo groot als een monnikspij, hij kwam haast tot haar voeten.

Commissaris Schneider had haar ouders gevraagd hoe goed Miriam kon zwemmen. Mama had een heleboel diploma's opgesomd die Miriam had gehaald. Ze kon een paar honderd meter zwemmen met haar kleren aan.

's Avonds reed de commissaris met twee agenten naar het meer en gaf hun opdracht om het meer heen te lopen, allebei een kant op, en met hun zaklampen in het water te schijnen. Zelf stond hij op de rots en hij zag de lichtbundels op het water glinsteren, en elke keer dat een van de agenten stilstond en naar een bepaald punt in het water leek te kijken, hield hij zijn adem in; en als de lichtbundel zich dan weer in beweging zette, was het alsof de kramp in zijn hart verdween en het bloed weer door zijn lichaam kon gaan stromen.

Hij daalde af naar de waterlijn en klauterde toen langzaam de berg op. Hij draaide zich na elke stap om en probeerde zich voor te stellen dat het meisje over een steen of een boomstronk was gestruikeld en haar evenwicht had verloren. Maar ze had niet helemaal naar beneden naar het water kunnen rollen. Met geen mogelijkheid. Daar was de berg niet steil genoeg voor.

Hij stond stil en zag dat de zaklampen zijn kant op schommelden. Hij dacht aan de regenjas. Dat het goed was dat die groot en geel was. Het meer was op sommige plaatsen diep. Hij had er zelf wel in gezwommen. Het water smaakte naar dennennaalden en klei.

Een grote, gele regenjas zou opvallen, dacht hij. Als ze verdronken was, zou ze vlak bij het strand moeten liggen. Stel je voor dat ze een zwarte regenjas aan had gehad. Of een grijze.

Commissaris Schneider huiverde. De zaklampen waren er bijna. Nog even, dan waren ze helemaal rond geweest. Nog even, dan zou hij naar hen roepen.

Miriam was al twee weken verdwenen. Er werd besloten dat Marjorie bij tante Ilse zou gaan logeren.

‘Het is maar voor even,’ zei Marjories moeder. ‘Je hebt behoefte aan rust en kalmte.’

Haar moeder had vullingen in haar voortanden. Dat leken net kleine, bruine spleetjes. Marjorie vroeg soms of ze er even naar mocht kijken; ze vond die spleetjes mooi. Ze genoot ervan dat ze zo’n macht over mama had, dat die elke keer weer geduldig haar bovenlip optrok en haar voortanden liet zien. Op een keer zei mama dat ze zich net een paard op de markt voelde. Marjorie dacht dat mama het wel fijn vond om te horen dat die spleetjes mooi waren.

Mama’s kin zag er droog en geel uit. Marjorie dacht dat haar moeder eerder behoefte had aan rust en kalmte. De afgelopen dagen had ze haar moeder vaak aan de grote tafel in de eetkamer aangetroffen, op de middelste plaats, met een woud van lege stoelen om zich heen. Soms kwam haar vader de kamer in met zware, maar tegelijk ook zachte stappen, die door het huis klonken als peinzende roeislagen, en vaak had hij een vel papier in zijn handen en dan keek hij mama over zijn bril heen aan en las voor van dat papier: iemand die hem had gevraagd op een bepaald tijdstip te bellen, iemand die hem wilde vertellen wat een speurtocht of een zoekactie ergens had opgeleverd.

Mama vond dat ze een cake moesten bakken voor tante Ilse, zo’n lekkere met karamel en amandelen. Marjorie stond erbij te wachten tot ze mocht helpen. Mama kon Marjorie anders altijd zo goed aan het werk zetten. Er was altijd wel wat te doen. Als ze niks kon bedenken, zei ze altijd dat Marjorie maar moest ‘oprui-men’. Suiker en paneermeel in de kast zetten of de pollepel en de pannelikker met heet water afwassen. Maar vandaag was ze er met haar gedachten niet bij. Af en toe hield ze op en stond stil, en hield haar hoofd opzij als een vogel. Soms boog ze naar het

raam en keek naar buiten. Dan keek ze Marjorie strak aan.

‘Hoorde jij ook iets?’ vroeg ze.

Marjorie hoorde nooit iets. Het was sneu dat ze aldoor haar hoofd moest schudden. Alsof zij met haar werkeloze handen kon uitmaken of er daarginds nog hoop was of niet. Op het laatst was ze één brok zenuwen en hoopte ze dat mama het niet nog een keer zou vragen.

Haar moeder schraapte de schaal leeg. Het beslag zakte langzaam in de cakevorm en Marjorie volgde uit gewoonte met haar ogen elke beweging van de pannelikker, en dan dacht ze vroeger altijd: dit is het laatste beetje, nu krijg ik de beslagkom.

Maar vandaag wilde ze niks hebben. Van het cakebeslag genieten zou als verraad voelen, alsof het ongepast was.

Haar koffer was gepakt. Mama had er voorzichtig doorheen gevoeld om te controleren of er niets belangrijks ontbrak, maar uiteindelijk zei ze dat het toch niet zo ver rijden was naar tante Ilse, dus als Marjorie iets vergeten was, konden ze het wel even komen brengen.

Toen ze wegreden, regende het. Ze reden een lange tunnel in. Toen ze de tunnel uit kwamen, regende het nog harder. Het spatte en spetterde op de autodaken, het spoot uit de regenpijpen en het stroomde over de stoepen. Onder balkons en markiezen stonden gestalten te wachten tot het droog werd.

De auto stond stil voor een stoplicht. Het licht leek feller rood door de regen. De druppels op de ruit waren ook mooier. Marjories moeder zat met haar handen op schoot. Marjories vader zat met zijn handen aan het stuur. Marjorie kon alleen zijn nek zien, maar ze kon wel raden hoe ontevreden hij naar het dashboard keek. Hij was altijd wel ergens ontevreden over – de verwarming stond te hoog of te laag, de ruitenwissers gingen te snel of te langzaam – en er was altijd wel een regelaar die hij moest bijstellen of een knop die hij een tikkeltje naar rechts of naar links moest draaien.

Als hij niks aanraakt voordat het groen wordt, is het goed, dacht Marjorie. Maar als hij wel iets aanraakt, is het mis. Of nee. Een ramp.

Ze keek gespannen naar zijn handen. Toen dwong ze zichzelf een andere kant op te kijken. Vanuit haar ooghoek zag ze dat een van zijn handen zich losmaakte van het stuur en naar een of an-

der regelknopje ging. Toen zette de auto zich weer in beweging.

Marjorie had geen vragen gesteld. Mama had zich echter een paar keer half naar haar omgedraaid met wat korte zinnen: dat Marjorie mocht bellen wanneer ze maar wilde, dat ze maar een paar weken bij tante Ilse zou blijven, maar als ze het naar haar zin had, mocht ze best langer blijven en als ze het niet leuk vond, mocht ze eerder thuiskomen.

Mama vertelde over de keren dat Marjorie tante Ilse had gezien en ze zei dat ze elkaar altijd graag hadden gemogen.

Marjorie kon zich nauwelijks herinneren hoe de zus van haar vader eruitzag. Maar ze zei niets. Ze knikte en humde om aan te geven dat ze het had gehoord, en ze deed haar best om rustig en onbezorgd te klinken. Ze wilde laten merken dat ze begreep dat er iets ernstigs aan de hand was en dat haar vader en moeder op haar konden rekenen.

Ze reden de stad uit. Ze draaiden over rotondes. Papa boog dichterbij de voorruit om op de borden te kijken en mompelde iets voor zich uit. Mama vroeg iets, maar papa gaf geen antwoord.

Het regende niet meer. De huizen waren groot en rood, sommige geel of wit, en sommige hadden mos op de dakpannen.

Ze sloegen links af en reden een heuvel op. Ze reden door een hek. De auto begon te hotsebotsen. Marjorie zag een eekhoorn door de struiken rennen, maar toen ze zich omdraaide om hem na te kijken, slingerde de auto juist zo dat ze haar voorhoofd stootte tegen de ruit.

Toen werd het heel stil. De autosleutels rinkelden heen en weer. Ze deden de portieren open en stapten in het grind. Marjorie zakte er bijna tot haar enkels in weg.

Het huis van tante Ilse zag er stoffig en verwaarloosd uit. Het was vuilwit en de ramen op de begane grond en op de bovenverdieping waren somber. Onder het dak zaten een paar ronde raampjes.

Marjories vader pakte haar koffer uit de kofferbak en deed die met een klap weer dicht. Hij bleef even staan, keek naar het huis en lachte toen vreugdeloos naar haar moeder, alsof hij wilde zeggen: zie je nou wel. Maar Marjorie begreep niet wat er nou wel te zien was.

Ze gingen de trap op; die zag er droog en warm uit, als de huid

van een olifant. Mama legde haar hand op Marjories schouder. Papa drukte op de bel, maar er was niets te horen.

De deur ging open. Papa en Ilse begroetten elkaar vluchtig; hij moest daarvoor een stukje naar haar vooroverbuigen, zij hield de deur voor hem open. Mama duwde Marjorie naar voren.

‘Dag, meiske,’ zei tante Ilse.

Ze boog voorover en drukte haar wang tegen die van Marjorie. Haar wang was koel, en ze rook naar vochtige bergwanden. Alsof ze in een kist in de kelder had liggen slapen en net het spinrag van zich af had geborsteld.

Ze gingen naar de keuken. De kastdeuren leken wel helemaal tot aan het plafond te komen.

Ze zaten rond de keukentafel. Papa en mama en tante Ilse praatten met ernstige stemmen met elkaar. Af en toe keken ze naar Marjorie. Zij liet haar blik rondwalen en keek naar degene die aan het woord was. Meestal was dat papa. Hij goochelde met allerlei namen. Tante Ilse knikte. Mama balde haar vuist en drukte die tegen haar mond. Toen hield ze een hand voor haar ogen en huilde. Papa pakte haar andere hand en omklemde die voorzichtig.

Marjorie kon zich niets van het afscheid herinneren. Dat was net een wervelwind van lichamen om haar heen.

En toen hobbelde de auto weg en het werd stil, en tante Ilse boog zich naar haar toe en stelde iets voor wat ze zouden kunnen doen, en Marjorie knikte en zei dat dat leuk klonk. Ze stonden op de trap die eruitzag alsof hij van olifantenhuid was. De leuning was zwart en voelde warm aan onder Marjories hand. Ze bracht haar hand naar haar neus en het rook naar metaal; ze legde haar hand weer op de leuning, zodat de geur langer in de huid bleef zitten.

‘Ik zal je het huis laten zien,’ zei tante Ilse.

Ze liepen van de ene kamer naar de andere. Tante Ilse stelde alle kamers als het ware aan haar voor. ‘Dit is de bibliotheek,’ zei ze bijvoorbeeld en dan stond ze stil en wreef peinzend in haar handen, en Marjorie stond naast haar en keek naar de boekruggen.

In de bibliotheek stond een sombere, donkerrode bank met hele stapels plaids en doeken erop. Er stond ook een ladekastje met kleine, verbleekte fotootjes. Op de meeste waren kinderen te zien, die verlegen glimlachten. Ze hadden mutsen op en op de achtergrond lag sneeuw. Marjorie dacht dat dat de kinderen van

tante Ilse wel zouden zijn en het begon tot haar door te dringen dat ze die weleens had gezien, maar ze wist niet hoe ze heetten of hoe oud ze waren, en ze had het gevoel dat het onbeleefd zou zijn om het te vragen.

In elke kamer stonden ze even op hun tenen te wippen, Marjorie en haar tante, alsof ze niet wisten wie het initiatief moest nemen om naar de volgende kamer te gaan.

‘De eetkamer,’ zei tante Ilse.

Een grote tafel met een groen tafelkleed en zes stoelen, en kandelaars die vuil waren van de sliertjes aangekoekte kaarsdruipsels. Buiten was een grasveld te zien en een bos met grijsgevlekte boomstammen.

De stilte die tussen hen hing werd met elke kamer die ze bekeken zwaarder. De studeerkamer met een kale lamp op het bureau, en toen weer de keuken, met van die oude, witte blikken voor meel, suiker en zout.

Ze gingen de trap op. Die was zo steil dat je het voelde trekken in je liezen. Midden op de trap stond tante Ilse stil bij een deur. Hij ging maar moeilijk open. Ze moest er met haar schouder tegenaan duwen. Hun blikken kruisten elkaar en er gleden een lachje over tante Ilse's gezicht; het was zo weer verdwenen. De deur ging krakend open. Het leek alsof de verf aan elkaar plakte.

Ze gingen een balkon op. Voor hen ruiste de wind in de boomtoppen. Marjorie kreeg zin om haar hand uit te steken en de bladeren over haar vingers te laten spoelen.

‘Ben je verdrietig?’ vroeg tante Ilse.

‘Nee,’ zei Marjorie.

Ze zei het snel, zonder erbij na te denken. Haar stem klonk een beetje beledigd. Alsof ze wilde zeggen: ik ben geen klein kind, ik ben hier al eerder geweest, ik ga heus niet om papa en mama zitten janken.

Maar toen begreep ze dat tante Ilse bedoelde: omdat Miriam weg was. Dat vond ze een pijnlijk misverstand en ze wilde iets zeggen om het goed te maken, maar het was al te laat.

‘Wat is dat voor geluid?’ vroeg Marjorie.

‘Dat is de zee,’ zei tante Ilse.

Meteen voelde Marjorie iets door haar lichaam gaan, een soort verlangen, een soort duizeligheid, en ze voelde dat ze daarheen moest.

Maar ze kon haar verlangen niet onder woorden brengen. Het was wat te groot en het kwam wat te snel op. Toen was het moment voorbij en wachtte haar een nieuwe stilte.

Tante Ilse zette voor hen allebei een stoel neer op het balkon. Ze vroeg of Marjorie een stukje van de lekkere cake wilde proeven die ze hadden meegenomen. Marjorie knikte glimlachend; ze bleef alleen achter en terwijl ze naar de bomen zat te kijken, dacht ze: hoe kun je nou weten of hij lekker is als je hem nog niet geproefd hebt?

Ze wipte behoedzaam op haar stoel en peinsde door over wat ze net had bedacht: dat ze blij was dat Miriam verdwenen was en dat ze wilde dat ze nooit terug zou komen.

Miriam maakte het hele gezin kapot. Dat deed ze al zolang Marjorie zich kon herinneren en haar verdwijning had hen zo te schande gemaakt dat de schade nooit meer te herstellen zou zijn.

Ze had iets in haar gezicht. Daar begon het kapotmaken al mee, met dat gezicht dat ze haar omgeving liet zien. Miriams harde, uitdrukkingloze gezicht. Die zenuwtrekjes om haar mond als ze iets ging zeggen. Ook al waren die er misschien niet zo vaak. Dat hoefde niet, want als je die zenuwtrekjes een paar keer had gezien, dacht je dat je ze de hele tijd zag, ook als ze er niet waren.

Een kind hoorde niet zo'n gezicht te hebben als Miriam. Zeker een meisje niet. Marjorie wist dat en ze was ervan overtuigd dat alle anderen het ook wisten.

Niemand kon tot rust komen of plezier hebben zolang Miriams gezicht in de buurt was. Marjorie had al vaak gezien hoe mensen een andere kant op keken en zich onnatuurlijk vrolijk voordeden.

Marjorie had weleens gedagdroomd dat ze een grote zus had die een lichamelijk gebrek had, die in een rolstoel zat, kwijlde en kromme vingers had, zoals dat meisje op school. Een grote zus die een ongeluk had gehad, met wie je medelijden kon hebben, of een grote zus die een of andere aangeboren afwijking had, iets waar ze niks aan kon doen, waar niemand iets aan kon doen.

Maar nee, Marjorie zat met een grote zus die gezond en sterk was, hoge cijfers haalde en handbalde in het schoolteam.

Er mankeerde niks aan haar. Er was geen enkele reden waar-

om ze eruitzag zoals ze eruitzag. En toch liep ze rond met dat zielloze gezicht. En die zenuwtrekjes om haar mond.

Miriam was verdwenen en de politie was gekomen en nu zaten er aan elke keukentafel in de hele stad mensen over hen te roddelen.

Marjorie wist wel hoe het ging. Het maakte helemaal niet uit dat hun gezin perfect was. Toen Miriam weg was, begonnen ze allemaal te zoeken wat er bij hen thuis mis was en als ze ergens iets willen vinden, dan lukt dat vroeg of laat altijd wel. Het maakte helemaal niet uit dat Miriam en Marjorie en hun ouders zo gelukkig waren dat ze de hele dag liepen te lachen. De mensen zouden het nog verdacht gaan vinden: wie heeft er ooit gehoord van mensen die zó gelukkig zijn? Dat bewijst toch zeker dat ze iets te verbergen hebben? En dat moet wel iets akeligs zijn, zoals ze dag in dag uit lopen te grijnzen ...

Tante Ilse kwam het balkon op met een dienblad. Ze had thee gezet en een paar plakjes cake op een schaalje gelegd. Marjorie had geen idee hoe lang ze weg was geweest.

Ze hield niet zo van thee, maar ze had net vast ja gezegd, dus nu moest ze het maar naar binnen zien te werken. Dat kon ze heel goed, dingen naar binnen werken. Ze fantaseerde altijd dat iemand mama gevangen had genomen, en nu een pistool tegen haar hoofd drukte en zei dat Marjorie haar eten moest opeten, anders zou hij haar moeder doodschieten. En daarna de rest van de familie.

Dan lukte het wel. Dan ging het zo makkelijk als wat. Dan was het gewoon heerlijk om iets naar binnen te werken wat afschuwelijk smaakte; het was bijna een manier om tegen haar vader en moeder te zeggen dat ze van hen hield.

‘Ze komt wel terug,’ zei tante Ilse.

Ze schonk thee in. De theepot zag er smerig uit en de kopjes ook. Ze schonk ze bijna helemaal tot de rand toe vol.

‘Op de een of andere manier,’ zei ze.

‘Ja,’ zei Marjorie.

Ze schrok van haar eigen stem. Die klonk verdrietig. Alsof ze er niet eens aan wilde denken dat Miriam terug zou komen. Alsof ze midden in een heerlijke droom zat, waar ze niet uit wakker wilde worden. Waarom kon ze dat toch zo slecht verbergen?

Tante Ilse had een bed voor Marjorie opgemaakt in de logeerkamer, die naast haar eigen slaapkamer lag. De logeerkamer was witgeschilderd en deed Marjorie denken aan een scheepshut. Tante Ilse trok een paar laden van een kast open en liet zien waar Marjorie haar kleren kon opbergen. Die laden klonken hol als een gitaar. Ze draaide ergens in de muur een sleutel om en deed de deur naar een garderobekast open. Die was groot en leeg, en in de kale duisternis bungelde een klerhangertje heen en weer.

‘Ik ben hiernaast als er iets is,’ zei tante Ilse.

Marjorie knikte.

En daarna zei ze: ‘Dank u wel.’

Daar had ze meteen spijt van. Beleefd zijn was goed, maar soms had ze het gevoel dat haar beleefdheid een schelle trompet was die alles wat hij tegenkwam tot zwijgen bracht.

Tante Ilse leek niet te kunnen beslissen of ze de deur achter zich dicht zou doen of dat ze hem open zou laten. Ze liet hem halfopen staan. Marjorie had liever gewild dat ze hem dicht had gedaan. Zelf kon ze hem nu niet dichtdoen. Dat zou te veel opvallen en tante Ilse kunnen kwetsen.

Ze ging met haar handen op schoot op het bed zitten. Haar trompet speelde door. Maar nu werd alleen zichzelf tot zwijgen gebracht.

Ze legde haar koffer op het bed en deed hem open. Haar kleren gingen in de onderste la. Als ze de la slim indeelde, pasten alle kleren erin. Als ze ze goed tegen de zijkant aan legde. De la leek net een grote kist.

Marjorie sloop door de kamer. De vloer kraakte. Ze sloop nog voorzichtiger, alsof de planken zomaar opeens zouden kunnen breken. Boven haar zwaaide de franje van de plafondlamp zachtjes heen en weer.

Op de ladekast stond nog een verzameling foto’s: kinderen

met piekerige pony's en in fleurige winterjacks. Marjorie bekeek de foto's ingespannen. Ze herkende de kinderen en er ging een schok door haar heen toen het haar te binnen schoot, het begrip waar ze eerder niet op kon komen: neven en nichten. De kinderen op de ladekast waren haar neven en nichten. Maar ze was gewend dat in de bepaalde vorm te horen: dé neven en nichten.

Ze had veel neven en nichten, overal in het land, en in alle mogelijke soorten en maten. Sommige neven en nichten wisten zich niet te gedragen. Ze kauwden met hun mond open, hielden hun lepel vast als een roeispaan en schepten op over hoeveel hun nieuwe auto had gekost. En dat was een beetje belachelijk. Met andere neven en nichten was het precies andersom. Die gedroegen zich onberispelijk en maakten buigingen en knicksjes als ze gedag zeiden, hadden natgekamde haren, waren serieus, vol lof over de tuin en praatten over het weer. En dat was ook een beetje belachelijk.

De kinderen op de ladekast waren nu groot, zoveel wist ze wel. Ze waren volwassen, of bijna. Maar het waren neven en nichten. Dat betekende dat ze ooit bij haar thuis hadden rondgelopen en een beetje belachelijk waren geweest. Dat ze ooit weleens afscheid hadden genomen en naar de parkeerplaats waren gegaan, met hun adem als schoorsteenrook achter zich aan, en Marjorie en Miriam en hun ouders hadden door het huis gelopen en ervan genoten dat het langzaam weer hun eigen huis werd, en mama had spullen in de koelkast gezet en bordjes afgespoeld, allemaal even kort onder de kraan, en soms zat er nog een uitgebruist restje frisdrank in een fles en dat mochten Marjorie en Miriam dan delen, en Marjorie dronk zorgvuldig de laatste druppels op en zette de lege fles in het kastje onder het aanrecht.

Papa zat dan in zijn stoel te lezen en buiten viel de duisternis als een warme, dikke deken; de duisternis logeerde bij hen. Dan gingen Marjorie en Miriam in bad, borstelden hun haar en trokken hun pyjama aan, en dan zaten ze met papa en mama aan de keukentafel thee te drinken en de neven en nichten na te apen.

Marjorie en Miriam deden dat om de beurt. Ze wilden zuinig zijn met hun na-aperijen en ze niet allemaal in één keer verspillen. Ze wilden er lang mee doen. Daarom probeerden ze ook over iets anders te praten en vertelden ze van alles over wat ze tijdens het bezoek van de neven en nichten hadden gezien en gehoord.

Als de neven en nichten bijvoorbeeld op vakantie waren geweest naar een warm land en ze waren naar een plaats geweest waar iedereen naartoe ging, dan was dat een beetje belachelijk. Maar als ze naar een plaats waren geweest waar bijna niemand anders naartoe ging, dan was dat ook een beetje belachelijk, want dat betekende dat ze zichzelf bijzonder vonden.

Het was belangrijk om lang te blijven na-apen en daarom bleven ze soms nog een tijd doorpraten over het land waar de neven en nichten waren geweest. Vaak begon hun vader iets over dat land te vertellen en dan stelden Marjorie en Miriam vragen of ze gaven commentaar tussendoor; het was altijd spannend om te zien hoe hij daarop reageerde.

Soms ging papa zo op in zijn verhaal dat hij gewoon doorpraatte, alsof hij niks had gehoord, of er schoot even een glimlachje om zijn mond. Soms vond hij het commentaar van Marjorie of Miriam zo grappig dat hij de draad kwijtraakte en zich tranen lachte, en dan was de weg vrij om met meer te komen; soms deed mama zelfs mee. Dat was het hoogste wat je kon bereiken, beter kon niet.

Maar het kon ook misgaan. Het was ook wel gebeurd dat papa was stilgevallen en hen had aangestaard. Dan drukte het zwijgen zijn handen op hun oren. Ze deden hun best om zich los te worstelen, maar het zwijgen was sterker. Iets in hun commentaar had papa dan gekwetst, iets wat hij had opgevat als gebrek aan belangstelling, en dan wilde hij niet doorgaan, hoe ze er ook om smeekten. Dan liep hij de keuken soms uit, met lange, beledigde passen, mokkend als een klein kind, terwijl mama hen over de keukentafel heen aankeek met een geforceerd glimlachje, alsof ze wilde zeggen: o jee, dat is foute boel, maar maak je geen zorgen, het gaat wel weer over.

Tussen het fijnste en het akeligste uiterste zaten een heleboel varianten.

Van tijd tot tijd kwamen ze terug op de neven en nichten, wat ze hadden gezegd en hoe het had geklonken toen ze dat zeiden. Dan luisterde papa altijd met een kalm glimlachje en hij keek naar Marjorie of naar Miriam en zijn ogen sponnen een net om hen heen, de ene ronde na de andere. Het net was sterk, het beschermde hen tegen alle kwaad en het was er alleen voor hen, voor niemand anders.

Het net hield hun gezin bij elkaar. Papa's ogen wikkelden zich stevig en vastbesloten om hen heen, net zoals hij hun schaatsen vastbond, 's winters bij het meer.

Marjorie bekeek de foto's. Ze wilde de neven en nichten haar excuses aanbieden. Ze zaten in hun lijstjes naar haar te kijken en ze had het gevoel dat ze konden zien wat zij dacht. En er waren geen geruststellende draden meer om haar heen.

Marjorie probeerde te denken dat de neven en nichten misschien hetzelfde hadden gedaan: dat ze in de auto naar huis zaten te vertellen wat Marjorie en Miriam hadden gedaan, en papa en mama, en misschien zat tante Ilse wel achter het stuur te lachen en stiekem in de achteruitkijkspiegel naar haar kinderen te kijken, misschien lachten ze zich slap om hun rare gezin.

Maar dat ging niet. Het was alsof ze het zelf niet geloofde. Ze kon niks verzinnen aan hun gezin wat belachelijk was. Tenminste niet zoals andere gezinnen belachelijk waren. Misschien hadden ze het over Miriam? Over haar levenloze gezicht? Nee, dat geloofde ze ook niet. Er viel niks grappigs te zeggen over Miriam. Dat zou de goede stemming in de auto alleen maar bederven; het zou er somber en vervelend van worden.

Er werd op de deur geklopt. Tante Ilse keek om de hoek. Ze had haar bril afgedaan en haar haar losgemaakt. Ze zag er jonger uit. Haar haren leken op de veren van een kussen, een grijze wirwar, alsof ze bij het minste zuchtje wind van haar hoofd zouden waaien.

'Ik wilde een stukje gaan wandelen,' zei tante Ilse.

Marjorie liep hulpeloos achter tante Ilse de trap af, omdat ze zich nog niet genoeg thuis voelde om te zeggen dat ze liever op haar kamer bleef, dat ze geen zin had in een stukje wandelen. Maar haar trompet maande haar tot gehoorzaamheid en ze voelde zich verplicht enthousiast te knikken bij alle wandelingen, maaltijden en spelletjes van tante Ilse; op elk idee moest ze blij reageren.

Het voelde alsof ze de gevangene van tante Ilse was. Maar het had ook iets bevrijdends. Ze hoefde zelf niks te verzinnen, hoefde geen ruzie te maken, hoefde niet te zeuren om haar zin te krijgen, omdat ze geen eigen zin had, voorlopig in elk geval niet.

Tante Ilse zette een paar blauwe rubberlaarzen voor haar neer. Ze zei dat het nat was buiten. Ze deed de deur open en ging naar buiten, de buitentrap af. De zon scheen. Het glinsterde in de bomen en tante Ilse keek ernstig naar links en toen naar rechts, alsof ze een drukke straat moest oversteken.

Ze gingen naar rechts. Tussen de berken was een open plek en een pad met natte takken, waarvan de grond onder hun laarzen veerde en piepte. Ze liepen over een open veld waar het gonsde van de insecten, en nat en bedorven rook. Marjorie was hier nog nooit geweest, dacht ze. Ze schrok van die gedachte, en dat was raar, want dit veldje was immers maar een van de miljoenen plekken in de wereld waar ze nog nooit geweest was.

Maar ze besefte hoeveel van zulke plekken er waren, en eerst werd ze bang, want de wereld was een plaats waar ze voorbestemd was te verdwalen en nooit meer thuis te komen, een plek waar ze gedoemd was maar rond te blijven strompelen op steeds vermoedidere benen, bij deuren aan te bellen en om hulp te smeken, maar overal deden vreemde mensen open, die langzaam hun hoofd schudden.

Toen zag ze de laarzen van tante Ilse voor zich door de prut blubberen en de grassprietten langs haar benen glijden, en het

drong tot haar door dat haar tante hier geen vreemde was, dat zij hier al honderden keren was geweest, en ineens wist Marjorie diep in haar hart dat tante Ilse haar gevraagd had mee te gaan wandelen omdat ze haar iets moois wilde laten zien, iets waar ze blij van zou worden.

Ze begreep dat tante Ilse het beste met haar voorhad, en ze begreep ook dat dat niet vanzelfsprekend was, maar iets om dankbaar voor te zijn.

‘Daar!’ zei tante Ilse.

Ze was blijven staan op het pad. Ze ademde zwaar, maar zag er blij en verwachtingsvol uit, alsof ze een verrassing voor Marjorie had.

‘Wat?’ vroeg Marjorie.

‘Kom maar mee,’ zei tante Ilse.

Ze ging rechtsaf. Het pad werd smaller; het leek nog maar een streep in het hoge gras. Verderop kon Marjorie geen pad meer zien, maar ze voelde het met haar voeten; het was alsof ze op rails over het veld gleeed.

Tante Ilse hield stil bij een open plek in het bos. Daar lagen een stuk of tien stenen; ze waren licht en glad, opgedroogd in de zon.

‘Wat is dit?’ vroeg Marjorie.

‘Ga er maar eens op zitten,’ zei tante Ilse.

Ze ging op een van de stenen zitten en spreidde haar armen uit, als om te zeggen dat Marjorie elke steen mocht kiezen die ze maar wilde.

‘Wat is dit voor plek?’ vroeg Marjorie.

‘Tja,’ zei tante Ilse.

Marjorie ontdekte dat de stenen op ongeveer dezelfde afstand van elkaar lagen, alsof ze nauwkeurig zo waren neergelegd, en helemaal achteraan stond een steen rechtop; die was groter dan de andere. Het leek wel een grafsteen, maar hij was scheef aan de bovenkant, alsof hij begon te verzakken.

‘Waar vind je dat het op lijkt?’ vroeg tante Ilse.

Marjorie keek om zich heen. Ze had nooit gedacht dat stenen op iets konden lijken.

‘Een drive-inbioscoop,’ zei ze.

Tante Ilse keek haar aan.

‘Tja,’ zei ze. ‘Waarom ook niet?’

‘Waarom liggen die stenen hier?’ zei Marjorie.

‘Die hebben hier altijd al gelegen,’ zei tante Ilse. ‘Tenminste, zo lang als ik me kan herinneren. Ik ga hier heel vaak heen. Elke dag, als het lukt.’

‘Waarom?’

‘Dat is moeilijk uit te leggen. Maar als we hier een poosje zitten, begrijp je het misschien. Als we een poosje heel stil blijven zitten.’

Marjorie ging er goed voor zitten, met haar handen op schoot. Tante Ilse keek een andere kant op. Marjorie dacht weer aan de drive-inbioscoop. Dat de film begon. Ze zaten met hun gezicht naar de grote steen. In de toppen van de bomen boven hen stak een briesje op, nam af en verdween.

Marjorie keek tersluiks naar de stenen en bedacht hoeveel mensen erop zouden kunnen zitten. Toen dacht ze aan andere dingen. Eerst aan een tekening van een man in een wit gewaad tot op de grond en met lang haar en een baard, die een gebaar met zijn handen maakte alsof hij het belang van iets wilde aangeven. Marjorie herinnerde zich waar ze die tekening had gezien: in een kinderbijbel die ze had gelezen toen ze klein was, die ze een tijdje onder haar matras had bewaard omdat ze dacht dat hij haar tegen alle kwaad beschermde.

Marjorie dacht aan de tekeningen in dat boek. Een schoof op het veld en de andere schoven stonden eromheen en bogen. Hoe heette hij ook weer? Die jongen met die jaloerse broers. Die hij ook over zijn eerdere dromen vertelde, over sterren die in een kring stonden en voor hem bogen. En zijn broers gooiden hem in een put en verkochten hem als slaaf.

De stenen stonden net zo, en keken in zwijgzame rijen om Marjorie heen naar de verste steen. Alsof die iets belangrijks te vertellen had.

Het gaf een troosteloos gevoel dat ze door zoveel ondoordringelijke stenen omringd was. Marjorie verlangde naar haar ouders. Die hadden dat troosteloze gevoel kunnen verjagen. Ze kon hun stemmen al horen.

Mama zou op de steen naast Marjorie zitten. Ze zou de naam van een bloem of een struik noemen, ze zou haar ogen dichtdoen en de lucht door haar neus inademen en dan glimlachend zeggen dat het zo heerlijk geurde.

Papa zou alleen maar even op een steen zitten, hij zou niets zeggen. Misschien zou hij etensresten uit zijn tanden zuigen met een verstrooid, smakkend geluid. Hij zou afwezig neuriën wanneer mama de naam van de bloem of de struik noemde. Dan zou hij opstaan en met zijn handen in zijn zakken langzaam, afwachtend rondlopen.

Marjorie dacht aan de gezichten van haar vriendjes en vriendinnetjes, de dagen nadat Miriam verdwenen was. Ze dacht aan de kinderen die op de stoep aan het voetballen waren. Er deden ook twee vaders mee. Ze hadden hun mouwen opgestroopt, hijgden en riepen en maakten lawaai, en de kinderen probeerden de vaders voorbij te dribbelen en een doelpunt te maken, maar dan gingen de vaders vals spelen en de kinderen duwen en vasthouden, en de kinderen protesteerden en deden alsof ze kwaad waren, maar dat waren ze niet, want je kon zien dat ze begrepen dat het vals spelen van de vaders een soort blijk van waardering was. Dat ze zo goed waren dat de vaders niet op een eerlijke manier konden winnen.

Toen de vaders Marjorie in het oog kregen, hielden ze op en bleven met hun handen in hun zij staan, en op hun gezicht bleef alleen een schaapachtig glimlachje achter. Ze probeerden eruit te zien zoals anders, maar ze zagen ook wel in dat ze een bezorgd en meelevend gezicht moesten trekken.

Ze knikten naar haar. Eigenlijk had Marjorie een stukje de berg op willen klimmen om naar hen te kijken, want ergens hoopte ze dat iemand zou vragen of ze wilde meedoen. Maar dat kon nu niet meer; nu moest het lijken of ze ergens anders heen moest.

Ze knikte terug en voelde hun blikken in haar rug; ze dacht dat ze er zeker van wilden zijn dat zij buiten gehoorsafstand was, anders konden ze niet doorgaan met plezier maken. Ze hoorde een van de kinderen nijdig sst zeggen tegen een ander, alsof die onvoorzichtig hard had gepraat, en weer een ander lachte ingehouden, met samengeknepen lippen.

Maar het was ook weleens anders: er waren ook kinderen die haar verbaasd hadden, kinderen die haar eerder nooit waren opgevallen. Die kwamen opeens langzaam naast haar fietsen, het stuur heen en weer draaiend om hun evenwicht te houden, en vroegen of haar zus al weer thuis was, en als ze hen dan uit haar

ooghoeken aankeek, zag ze dat ze het antwoord al wisten, maar dat dit hun manier was om te zeggen dat ze hoopten dat het gauw weer goed zou komen.

Marjorie staarde naar de steen verderop. Het gaf troost om daarnaar te kijken. Hij stond met zijn hoofd scheef, alsof hij zwaar voor haar nadacht en haar probeerde te helpen bij de oplossing van een probleem.

Een van de kinderen die naar haar toe waren gekomen, was een jongen van Miriams leeftijd; hij was lang en mager en had puistjes op zijn wangen, en zijn mond en zijn vingers waren zo lang dat hij wel een kikker leek. Toen hij door een zwerm knutjes die zich nog in de avondzon koesterden naar haar toe liep, fantaseerde Marjorie dat er een smalle tong uit zijn mond zou schieten, waarmee hij er een stel zou verorberen.

‘Hopelijk komt ze gauw terug,’ zei de jongen met zijn broze stem.

‘Ja,’ zei Marjorie.

‘Ze is zo grappig.’

Ja.

Marjorie beet op haar lippen. Haar ogen werden smal.

Miriam was zo grappig. Ze waren allemaal grappig. Papa, mama, Miriam en Marjorie. Dat was hun voornaamste kenmerk. Dat was hun geheime wapen, hun speciale zegel.

Ze waren zo grappig.

Mama misschien niet. Die vond er niet zoveel aan. Dat kon je merken. Ze was niet eens goed als publiek. Ze grinnikte beleefd om alles wat je zei, maar soms kreeg je haast het gevoel dat ze het niet goed begreep. Dat je haar de grap moest uitleggen en dat ze dan nog niet eens fatsoenlijk kon lachen.

Maar de anderen wel. Papa vooral.

Ze behoorden niet tot de rijkste gezinnen in de omgeving. Maar er was geen gezin dat grappiger was.

Soms was er een buurtfeest bij hen in de straat. Dan werden er lange tafels gedekt in de parkeergarage, met papieren tafellakens en klapstoelen, en de kinderen mochten lang opblijven en renden bij elkaar in en uit; soms raakten ze elkaar kwijt en dan mochten ze rondrennen en zoeken in alle lege huizen, en ’s avonds had je het gevoel dat bij iedereen de deur openstond en dat je overal en nergens woonde.

Haar vader werd nooit zo lawaaierig en zo rood in zijn gezicht als de anderen. Hij bleef altijd scherpzinnig; hij was degene naar wie iedereen met stralende ogen en halfopen mond keek, omdat iedereen wist dat de lach nooit ver weg was. Daardoor zagen ze er dom uit, achterlijk en minderwaardig, en als papa iets had gezegd, keken ze elkaar soms vol ontzag even aan, alsof ze wilden zeggen: hoorde je dat?

Het respect dat hun vader omringde straalde ook af op Miriam en Marjorie. Altijd als zij iets grappigs zeiden, zagen ze dezelfde verlegen bewondering in de ogen van de mensen om hen heen. Er zat iets in hun geestigheid wat iedereen herkende en waarvoor iedereen eerbiedig een stapje achteruit deed. En Marjorie voelde de opwinding in haar lichaam als ze begreep dat ze net zo grappig zou worden als papa en deel zou hebben aan al zijn macht en heerlijkheid.

Miriam was net zo grappig als Marjorie. Misschien zelfs nog wel grappiger. Miriam was bondiger en scherper. Marjorie vergat zichzelf eerder, werd dan giechelig en verloor de controle, en dan was je niet grappig, dan had je geen macht meer over andere mensen. Dan begonnen ze je minachtend aan te kijken.

Weer bedacht Marjorie dat het voorbij was. Ze zouden nooit meer grappig worden. Dat was Miriams schuld.

‘Je kunt hier in elk geval goed nadenken,’ zei tante Ilse.

‘Ja,’ zei Marjorie.

‘Wil je nu naar zee?’

‘Graag.’

Ze stonden op en liepen terug naar het pad.